

GİBTÜ İslami Araştırmalar Dergisi

e-ISSN: 3062-0317

Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2026 (Haziran/June)

GISTU Journal of Islamic Studies

مجلة الدراسات الإسلامية

Gaziantep'te Din Eğitimi

Religious Education in Gaziantep

Muhammed Emin Şimşek

Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assistant Professor, Gaziantep Islamic Science and Technology University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Division of Religious Education/Gaziantep/Türkiye

muhammedemin.simsek@gibtu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-8470-1060>

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 31 Mart 2026
Kabul Tarihi: 10 Haziran 2026
Yayın Tarihi: 30 Haziran 2026

Article Information

Article Type: Research Article
Date Received: 31 March 2026
Date Accepted: 10 June 2026
Date Published: 30 June 2026

Atıf/Citation: Şimşek, Muhammed Emin. "Gaziantep'te Din Eğitimi". *GİBTÜ İslami Araştırmalar Dergisi* 7/1 (Haziran 2026), 21-47. DOI: 10.56477/gibtuislamad.1920338.

Değerlendirme: Çift Taraflı Kör Hakemlik

Hakem Sayısı: İki İç Hakem-İki Dış Hakem

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması ve Fon Desteği Beyanı: Etik kurallara uyulduğu, yazar(lar)ın herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı ve herhangi bir dış fon almadıkları beyan edilmiştir.

İntihal: Tespit edilmemiştir. (intihal.net).

Lisans: Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Yayıncı: Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi.

Review: Double-blind

Reviewers: Two Internal - Two External

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Conflict of Interest and Funding Statement: It is declared that ethical rules have been complied with, the author(s) have no conflict of interest, and no external funding was received.

Plagiarism: No plagiarism detected. (intihal.net).

License: This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Published by: Gaziantep Islam Science and Technology University.

Öz

Bu çalışma, Gaziantep'te din eğitiminin günümüzdeki kurumsal yapısını kapsamlı biçimde ortaya koymayı ve medreselerin bu yapı içindeki yerini saha verileriyle açıklamayı amaçlamaktadır. Tarih boyunca ilmî ve dinî kimliğiyle öne çıkan Gaziantep'te din eğitimi, Cumhuriyet dönemindeki kurumsal dönüşümlerden sonra farklı kurum türleriyle yeniden şekillenmiş; günümüzde örgün ve yaygın eğitim alanlarında çeşitlenen bir görünüme kavuşmuştur. Araştırma nitel yaklaşım temelinde yürütülmüştür. Bu çerçevede ilgili literatür, arşiv/belge kaynakları ve kurumlara ilişkin istatistiksel veriler incelenmiş; medreselere dair güncel tabloyu derinleştirmek amacıyla Gaziantep'te faaliyette bulunan beş medrese yöneticisiyle yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Veriler, belgeler için doküman analizi; görüşme verileri için tematik içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Bulgular, örgün din eğitiminin imam hatip okulları ile ilahiyat fakültelerinde sürdürüldüğünü, yaygın din eğitiminin ise Diyanet'e bağlı Kur'an kursları aracılığıyla farklı yaş ve gruplara ulaştığını göstermektedir. Medrese yöneticilerinin değerlendirmeleri, medreselerin klasik İslami ilimleri devam ettirmekle birlikte öğretim tecrübelerini güncel ihtiyaçlara uyarlamaya çalıştığını, öğrencilerin hem ilmî hem de ahlaki gelişimine önem verdiğini ve şehirdeki dinî-toplumsal hayatla yakın ilişki kurduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, Gaziantep'te din eğitiminin örgün ve yaygın biçimlerini birlikte ele alan güncel bir durum incelemesi sunmakta ve din eğitimi alanına ilişkin çalışmalara somut veri sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Gaziantep, Medrese, Kur'an Kursu, İmam Hatip Okulları.

Abstract

This study aims to comprehensively reveal the current institutional structure of religious education in Gaziantep and to explain the place of madrasas within this structure using field data. Religious education in Gaziantep, which has stood out throughout history for its scientific and religious identity, has been reshaped with different types of institutions after the institutional transformations of the Republican era; today, it has taken on a diverse appearance in the fields of formal and informal education. The research was conducted based on a qualitative approach. Within this framework, the relevant literature, archive/document sources and statistical data on institutions were examined; semi-structured interviews were conducted with five madrasa administrators operating in Gaziantep to deepen the current picture of madrasas. The data were evaluated using document analysis for documents and thematic content analysis for interview data. The findings show that formal religious education is provided in imam hatip schools and theology faculties, while informal religious education reaches different age groups and communities through Quran courses affiliated with the Directorate of Religious Affairs. The assessments of madrasa administrators reveal that madrasas continue to teach classical Islamic sciences while striving to adapt their teaching experience to current needs, that they attach importance to both the scientific and moral development of students, and that they establish close ties with the religious and social life of the city. The study presents a current situation analysis that addresses both formal and informal forms of religious education in Gaziantep and aims to provide concrete data for studies in the field of religious education.

Keywords: Religious Education, Gaziantep, Madrasah, Qur'an Courses, Imam Hatip Schools.

Giriş

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Gaziantep, tarih boyunca yalnızca stratejik konumu ve ekonomik gücüyle değil, aynı zamanda ilmî, dinî ve kültürel kimliğiyle de ön plana çıkmıştır.¹ Osmanlı döneminde Ayıntab adıyla bilinen şehir, Anadolu'nun önemli ilmî ve kültürel merkezlerinden biri olarak tanınmıştır. Kadı sicilleri ve şer'iyeye kayıtları, dönemin toplumsal yapısında dinî hayatın belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir.² Kentte faaliyet gösteren medreseler, klasik İslam eğitim geleneğinin devam ettirildiği kurumlar olarak öne çıkmış, Osmanlı arşiv belgeleri ve salnameler 19. yüzyıl başlarında şehirde 15 medresenin bulunduğunu kaydetmiştir.³ Bu kurumlar hem dinî otoritenin şekillenmesinde hem de toplumsal istikrarın sağlanmasında önemli rol oynamıştır.⁴

¹ Mehmet Emin Sönmez, "Gaziantep Şehrinin Geçmişten Günümüze Alansal Gelişimi", *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi* 1/1 (30 Aralık 2018), 116-118.

² Hülya Canbakal, *17. Yüzyılda Ayntab Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 65-70.

³ Gaziantep İl Eğitim Tarihi Müzesi, 1903

⁴ Sibel Kavaklı, "1890 ve 1895 Yılları Arasında Gaziantep'in Medrese, Yemek, Su ve Çeşme Vakıfları", *Kastamonu Education Journal* 20/1 (01 Ocak 2012), 313.

Gaziantep'in tarih boyunca sahip olduğu ilmî ve dinî birikim, Cumhuriyet döneminde farklı eğitim kurumları aracılığıyla yeniden biçimlenerek günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüzde şehirde din eğitimi, örgün eğitim kurumları ile yaygın eğitim faaliyetleri üzerinden sürdürülmektedir. Örgün eğitim kapsamında imam hatip ortaokulları ve Anadolu imam hatip liseleri ortaöğretim düzeyinde faaliyet göstermektedir. Yükseköğretim düzeyindeki din eğitimi ise Gaziantep'te bulunan iki fakülte aracılığıyla yürütülmektedir. Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2010 yılında kurulmuş ve bölgedeki ilk yükseköğretim düzeyinde din eğitimi kurumu olmuştur. Fakülte, sadece lisans değil, aynı zamanda yüksek lisans ve doktora programlarıyla da akademik düzeyde din eğitiminin merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi bünyesinde ise 2019 yılında açılan İlahiyat Fakültesi, şehrin din eğitimi profilini çeşitlendirmiştir. Örgün kurumların yanı sıra Gaziantep'te yaygın din eğitimi de güçlü bir şekilde sürdürülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren hafızlık kursları, 4-6 yaş Kur'an kursları, yaz Kur'an kursları ve yetişkinlere yönelik Kur'an kursları, halkın farklı kesimlerinin dinî bilgi ve becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Kur'an kurslarının yanı sıra şehirdeki dinî hayatın daha geleneksel bir boyutunu temsil eden medreseler de bulunmaktadır. Bu medreselerin eğitim yapısını, işleyişini ve günümüzdeki durumunu ortaya koymak amacıyla Gaziantep'te faaliyet gösteren beş medrese yöneticisiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Gaziantep'te din eğitiminin örgün ve yaygın kanallarını birlikte ele alan; kurumların kapsamı, işleyişi ve yerel dinî hayatla ilişkisine dair güncel ve saha temelli betimleyici çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu sınırlılık, şehir ölçeğinde din eğitiminin mevcut görünümüne ilişkin bütüncül bir tablo ortaya koymayı güçleştirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep'te din eğitiminin örgün ve yaygın kanallarını şehir ölçeğinde bütüncül bir çerçevede betimlemek ve medreselerin şehirdeki dinî eğitim pratiği içindeki yerini sahadan elde edilen verilerle görünür kılmaktır. Çalışma şu sorulara odaklanmaktadır: Gaziantep'te din eğitimi hangi örgün ve yaygın kanallar üzerinden yürümekte ve bu kanalların temel işlevleri nelerdir? Medreseler şehirde nasıl bir dinî eğitim tecrübesini temsil etmekte, eğitim anlayışı ve işleyişi hangi özelliklerle tanımlanmaktadır? Medrese yöneticilerinin aktarımları üzerinden medreselere yönelik beklenti, destek ve eleştiri örüntüleri nasıl görünmektedir?

Araştırmanın özgün yönünü, belge incelemesiyle Gaziantep'te faaliyet gösteren medreselere ilişkin yürütülen saha çalışmasının birlikte kullanılması oluşturmaktadır. Belge incelemesi kapsamında ilgili kanun ve yönetmelikler, resmî kurumlar tarafından yayımlanan belgeler, istatistikler ve konuya ilişkin bilimsel eserler incelenmiştir. İmam hatip okulları, yükseköğretim kurumları ve Kur'an kurslarına ilişkin bilgilere resmî kayıtlar, açık erişimli veriler ve mevcut araştırmalar üzerinden ulaşılabilmektedir. Buna karşılık medreselerin kurumsal yapısı,

eğitim faaliyetleri ve güncel durumuna ilişkin yazılı ve doğrulanabilir verilerin sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle saha çalışması medreselerle sınırlandırılmış ve eksik kalan bilgileri doğrudan elde etmek amacıyla Gaziantep'te faaliyet gösteren medrese yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Bu çalışma, Gaziantep'te din eğitiminin örgün ve yaygın kurumlarına ilişkin güncel ve saha temelli bir tablo sunmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda medreselere ilişkin görüşmelerden elde edilen veriler tematik içerik analiziyle değerlendirilmiş ve medreselerin eğitim anlayışı, işleyişi ve toplumla ilişkisine dair bulgular ortaya konmuştur. Çalışma, şehir ölçeğinde din eğitimi alanına ilişkin betimleyici bir çerçeve sağlayarak literatüre katkı sunmakta, aynı zamanda müftülük, millî eğitim ve yerel yönetimlerin planlama ve değerlendirme süreçlerinde yararlanabileceği bir zemin oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Gaziantep'e ilişkin mevcut literatürün neyi ortaya koyduğu ve hangi boşlukları bıraktığı da değerlendirilmiştir.

Gaziantep özelinde yürütülen çalışmalar, dinî hayat ve kurumlar alanında önemli bir arka plan sunmaktadır. Bu birikim içinde medreselere odaklanan çalışmalar öne çıkmaktadır. Keskin, Gaziantep medreselerini Doğu medreseleri ekseninde ele alarak cumhuriyet sonrası kuruluş ve faaliyetlerini (1984–2016) incelemiştir⁵; medreselerin şehirdeki dinî ve sosyal hayata yansımalarını tartışmıştır. Kavaklı ise 1890–1895 yılları arasında Gaziantep'te medrese vakıfları ile sosyal içerikli vakıfları (yemek, su, çeşme) şer'iyye sicilleri üzerinden değerlendirerek tarihsel dönem için kurumsal altyapıyı ve vakıf işleyişini ortaya koymuştur.⁶ Mahmutoğlu Gaziantep'te din ve inanç izlerini tarihsel-sosyokültürel bir hat üzerinde ele alarak, şehrin dinî çoğulluğunu betimleyen deskriptif bir çerçeve sunmuştur.⁷ Ayrıca yerel biyografik/ilmî birikimi ortaya koyan çalışmalar şehirde dinî ilim geleneğinin insan kaynağı boyutunu destekleyen tamamlayıcı bir arka plan üretmektedir.⁸ Bununla birlikte bu literatürün önemli bir kısmı ya tarihsel dönem (vakıf/şehir tarihi) ya da tek bir tema/kurum (medrese ya da dinler tarihi) üzerinden ilerlemektedir. Bu araştırmanın özgünlüğü, Gaziantep'te din eğitiminin güncel kurumsal görünümünü şehir ölçeğinde ve örgün-yaygın kanalları birlikte okuyacak biçimde ele alması, resmî veri-belge temelli kurumsal haritalamayı, sahadan elde edilen bulgularla ilişkilendirerek din eğitimi ekosisteminin bugünkü işleyişini karşılaştırmalı olarak ortaya koymasıdır.

1. Yöntem

Bu araştırma, Gaziantep'te din eğitimi kurumlarını tarihsel ve güncel boyutlarıyla ele almak amacıyla nitel araştırma yaklaşımı temelinde yürütülmüştür.⁹ Çalışmada belge incelemesi

⁵ Mustafa Keskin, "Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri: Gaziantep Örneği", *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (01 Haziran 2017), 61-82.

⁶ Sibel Kavaklı, "1890 ve 1895 Yılları Arasında Gaziantep'in Medrese, Yemek, Su ve Çeşme Vakıfları", *Kastamonu Education Journal* 20/1 (01 Ocak 2012), 313-326.

⁷ Muhammet Mahmutoğlu, "Gaziantep'te Din ve İnançlarla İlgili Tespitler", *İlahiyat Akademi* 17 (23 Haziran 2023), 147-160.

⁸ Adnan Akalın, *Antepli İslam Alimleri ve Fakihleri I* (İstanbul: Nida Akademi, 2023).

⁹ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2025).

ve saha verileri birlikte kullanılarak veriler çeşitlendirilmiş böylece hem yazılı kaynaklardan hem de günümüzde faaliyette bulunan kurumlara ilişkin sahadan elde edilen bilgilerden yararlanılarak çok boyutlu bir değerlendirme yapılmıştır.¹⁰ Araştırma, Gaziantep'te din eğitimi kurumlarının tarihsel gelişimini, mevcut yapısını ve toplumsal işlevlerini anlamayı hedeflediği için nitel desende yapılandırılmıştır.¹¹ Bu kapsamda, ilgili yazılı kaynaklar sistematik biçimde incelenmiş eş zamanlı olarak güncel durumu ortaya koymak üzere sahadan veri toplanmıştır.¹² Araştırmada öncelikle konuyla ilgili kitap, makale, tez ve raporlar incelenmiştir. Bu literatür taraması, imam hatip okulları, ilahiyat fakülteleri, Kur'an kursları ve medreselerin tarihsel gelişimi ile din eğitimi içindeki işlev ve konumuna ilişkin arka planı oluşturmıştır.

Araştırmanın özgün yönünü, belge incelemesiyle birlikte Gaziantep'te faaliyet gösteren medreselere ilişkin yürütülen saha çalışması oluşturmaktadır. Bu kapsamda, şehirde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren beş medrese yöneticisi ile mülakat gerçekleştirilmiştir.¹³ Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme soruları ilgili literatür doğrultusunda hazırlanmış, kapsam ve anlaşılabilirlik açısından alan uzmanı görüşü alınarak son hâline getirilmiştir. Mülakat, katılımcıların uygun gördüğü tarih ve mekânda gerçekleştirilmiş, görüşmelerin tamamı katılımcı onayıyla kayıt altına alınmış ve daha sonra yazıya aktarılmıştır. Görüşmeler sırasında açıklayıcı sorularla derinleştirme yapılmış, her katılımcı için benzer temaların ele alınmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerde medreselerin müfredatı, eğitim anlayışı, öğrenci profili, toplumsal işlevleri ve güncel sorunları ele alınmıştır. Elde edilen veriler, belge incelemesi için doküman analizi¹⁴, görüşme verileri için ise tematik içerik analizi¹⁵ kullanılarak değerlendirilmiştir. Literatür ve belgelerden elde edilen veriler, tarihsel süreç ve kurumsal çerçeve açısından sınıflandırılmış, saha verileri ise kodlama yoluyla temalara ayrılarak yorumlanmıştır.¹⁶ Öğrenci görüşlerinin çalışmaya dâhil edilmemiş olması, bulguların farklı paydaş perspektifleriyle karşılaştırmalı biçimde yorumlanmasını sınırlamaktadır.

Araştırmanın bilimsel güvenilirliğini sağlamak amacıyla farklı veri kaynakları (literatür, belgeler, istatistikler ve saha verileri) karşılaştırılmış, böylece veri çeşitliliği sağlanmıştır.¹⁷ Araştırmanın etik açıdan uygunluğunu sağlamak üzere 17.11.2024 tarihli ve 2024/20 protokol numaralı karar ile Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır.

2. Gaziantep'te Din Eğitimi Kurumları

¹⁰ Norman K. Denzin, *The Research Act A Theoretical Introduction to Sociological* (New York: Routledge, 2009).

¹¹ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*.

¹² Glenn A. Bowen, "Document Analysis as a Qualitative Research Method" 9/2 (2009).

¹³ Steinar Kvale - Svend Brinkmann, *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (United States of America: SAGE, 2009).

¹⁴ Bowen, "Document Analysis as a Qualitative Research Method".

¹⁵ Virginia Braun - Victoria Clarke, "Using thematic analysis in psychology" 3/2 (2006).

¹⁶ Braun - Clarke, "Using thematic analysis in psychology".

¹⁷ Denzin, *The Research Act A Theoretical Introduction to Sociological*.

Gaziantep'in din eğitimi yapısı, örgün ve yaygın kurumların birbirini tamamlayan faaliyetleri ile şekillenmektedir. Örgün din eğitimi, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu çatısı altında bulunan resmî eğitim kurumlarında yürütülmektedir. Yaygın din eğitimi ise Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an kurslarının yanı sıra halk eğitimi merkezlerinde açılan Kur'an-ı Kerim kursları ve dinî öğrenmeye katkı sağlayabilecek Arapça kursları, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve geleneksel medrese yapıları üzerinden sürdürülmektedir.

2.1. Gaziantep'te Örgün Din Eğitimi Kurumları

Gaziantep'te örgün din eğitimi, temel eğitimden yükseköğretime kadar farklı kademelerde kurumsallaşmıştır. Yükseköğretim düzeyinde bu alan, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ile Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi bünyesindeki ilgili fakülte tarafından temsil edilmektedir. Temel eğitim ve ortaöğretim düzeyinde ise imam hatip ortaokulları ile Anadolu imam hatip liseleri faaliyet göstermektedir. Bu kurumlarda genel eğitim dersleriyle meslek derslerinin birlikte yürütülmesi, örgün din eğitiminin çift yönlü bir program yapısı içinde şekillendiğini göstermektedir.

2. 1.1. Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Gaziantep Üniversitesi (GAÜN), 1987 yılında kurulmuştur. Üniversite, Gaziantep'in yükseköğretim kapasitesinin gelişmesinde ve bölgenin eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet alanlarında kurumsal bir yapı kazanmasında etkili olmuştur. Kuruluşundan itibaren farklı disiplinlerde eğitim ve araştırma faaliyetleri yürüten üniversite, bölgesel ihtiyaçlara yönelik akademik çalışmaların gerçekleştirilmesine de katkı sağlamıştır.¹⁸

Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 2010 yılında kurulmuştur. Fakülte bünyesinde Temel İslam Bilimleri, Felsefe ve Din Bilimleri ile İslam Tarihi ve Sanatları bölümleri yer almaktadır. Bu bölümlerde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim faaliyetleri yürütülmekte, din bilimlerinin farklı alanlarına yönelik akademik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. ¹⁹ Fakültede Türkçe ve Arapça programların bulunması, eğitim yapısının dikkat çeken özelliklerinden biridir. Bu programlar aracılığıyla farklı dil yeterliklerine sahip öğrencilere ilahiyat eğitimi sunulmaktadır. Fakültenin öğrenci profili, Türkiye'nin farklı bölgelerinden ve yurt dışından gelen öğrencileri kapsamaktadır. Mevcut verilere göre fakültede 1.461 öğrenci öğrenim görmektedir.²⁰ Fakültenin kuruluşu, Gaziantep'te yükseköğretim düzeyindeki din eğitiminin kurumsal kapasitesinin genişlemesine katkı sağlamıştır.

GAÜN İlahiyat Fakültesi, 30 Ekim 2010 tarihli ve 27744 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan kararla kurulmuştur. Fakültede 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılında 62'si Türk, 19'u Yabancı Uyruklu olmak üzere 81 öğrenciyle eğitime başlamıştır. 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında İkinci

¹⁸ Gaziantep Üniversitesi, "Gaziantep Üniversitesi," erişim 30 Mart 2026, <https://www.gaziantep.edu.tr/>

¹⁹ Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, "İlahiyat Fakültesi," erişim 30 Mart 2026, <https://ilahiyat.gantep.edu.tr/>.

²⁰ Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, "İlahiyat Fakültesi," erişim 30 Mart 2026, <https://ilahiyat.gantep.edu.tr/>.

Öğretim programı açılmıştır. Fakülte 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü; 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı güz yarıyılı itibariyle Arapça Programı açılmıştır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü 2019 yılında 20.06.2019 tarihli ve 75850160-104.01.02.01-E.44308 sayılı YÖK kararıyla kapatılmıştır. 2013-2014 öğretim yılında İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü öğrenci kabul etmiş, 2019 yılında YÖK kararıyla kapanmıştır. Fakülte 2025-2026 Öğretim yılı itibariyle 1189 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir. Fakültede eğitim-öğretim faaliyeti ilahiyat I. ve II. öğretim, İlahiyat Arapça ve Arapça Yabancı Uyraklı Programları olarak 4 program şeklinde devam etmektedir.²¹

Tablo 1: Programlara Göre Öğrenci Sayıları

Programlara Göre Aktif Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları ve Program Eğitim Dilleri (2022)			
1. Öğretim: %30 Arapça			
Kız	513	Erkek	208
2. Öğretim: %30 Arapça			
Kız	335	Erkek	185
Arapça Programı: (Türk-Yabancı Uy. / %100 Arapça)			
Kız	100	Erkek	34
Arapça Programı: (Yabancı Uyraklı / %100 Arapça)			
Kız	47	Erkek	39
Toplam	995	Toplam	466
GENEL TOPLAM			1.461

2.1.2. Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Türkiye’de adında İslam kelimesi geçen ilk üniversite olan Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi(GİBTÜ), 09 Mayıs 2018 tarihinde kabul edilen ve 18 Mayıs 2018’de Resmî Gazete’de yayımlanan 7141 sayılı Kanun ile önce Gaziantep Bilim ve Teknoloji Üniversitesi adıyla kurulmuştur. Daha sonra, 17 Ocak 2019’da kabul edilen ve 18 Ocak 2019’da yayımlanan 7161 sayılı Kanun’la adı Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi olarak değiştirilmiştir.²²

²¹ Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, “İlahiyat Fakültesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://ilahiyat.gantep.edu.tr/>.

²² Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, “İlahiyat Fakültesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/ilahiyatfakultesi>.

GİBTÜ'nün akademik yapısı oldukça geniştir. Üniversitede İlahiyat Fakültesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Tıp Fakültesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi gibi birimler bulunmaktadır. Ayrıca meslek yüksekokulları ve çeşitli araştırma merkezleri aracılığıyla eğitim-araştırma faaliyetleri desteklenmektedir.²³ Üniversitenin misyonu, dini ve manevi yapıyı koruyan ve geliştiren; dini faaliyetler için uzman kadrolar yetiştiren bir yükseköğretim kurumu şeklinde formüle edilmiştir. Ayrıca uluslararası alanda rekabet edebilen bir kurum olma vizyonuyla hareket eden GİBTÜ, Gaziantep'in tarihsel ve kültürel zenginliğiyle birleşerek hem yerelde hem uluslararası düzeyde yeni bir model oluşturma potansiyeli taşıyan bir yükseköğretim kurumudur.²⁴

Üniversite bünyesinde yer alan İlahiyat Fakültesi, din eğitimi alanında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde dikkat çeken bir vizyon ortaya koymaktadır. Fakültede biri % 30 Arapça diğeri ise yüzde yüz Arapça yürütülen iki ayrı lisans programı bulunmaktadır.

Fakülte, uluslararası öğrenci kabul politikasıyla da öne çıkmakta farklı ülkelerden öğrencilere eğitim vererek çok kültürlü bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Bu yapı öğrencilerin yalnızca akademik birikimlerini artırmalarını değil, aynı zamanda farklı kültürlerle etkileşim içinde küresel düzeyde din eğitimi perspektifi geliştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca fakülte yurtdışı değişim programları ve iş birlikleri aracılığıyla öğrencilerine başka ülkelerde eğitim alma imkânı sunmakta, özellikle Ortadoğu ülkeleriyle güçlü akademik bağlar kurmaktadır.²⁵

İlahiyat Fakültesi'nin vizyonu klasik İslami ilimleri çağdaş bilimsel yaklaşımlarla bütünleştirmek ve öğrencilerini yalnızca dinî ilimlerde değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel alanlarda da yetkin bireyler olarak yetiştirmektir. Bu yaklaşım, Gaziantep'in tarihsel dinî kimliğiyle uyumlu olarak şehri bölgesel bir eğitim merkezi hâline getirmekte, fakülteyi hem akademik dünyaya hem de toplumsal hayata katkı sunan önemli kurumlardan biri konumuna taşımaktadır.²⁶

Tablo 2: Programlara Göre Öğrenci Sayıları

	Erkek	Kadın	Toplam
İslami İlimler %30 Arapça Bölümü	48	94	142
İslami İlimler Bölümü	195	450	645
İslami İlimler Bölümü (Arapça)	107	186	293
TOPLAM	350	730	1080

²³ Yükseköğretim Kurulu, "Yükseköğretim Kurulu," erişim 30 Mart 2026, <https://www.yok.gov.tr/tr>.

²⁴ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, "Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi," erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

²⁵ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, "Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi," erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

²⁶ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, "Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi," erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

Bilgiler GİBTÜ web sitesinden alınmıştır.²⁷

Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, kuruluşundan itibaren kısa sürede yalnızca yerel değil, ulusal ve uluslararası ölçekte de dikkat çeken bir vizyon ortaya koymuştur. Üniversite, Türkiye’de ilk olma özelliği taşıyan birçok forum ve sempozyuma ev sahipliği yapmış, dünyanın farklı bölgelerinden pek çok yükseköğretim kurumu ile akademik iş birlikleri geliştirmiştir. Bu iş birliklerinin somut sonuçları hem ortak projeler hem de uluslararası etkinlikler aracılığıyla alınmıştır.

Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (GİBTÜ), düzenlediği uluslararası organizasyonlarla yalnızca bölgesel değil küresel ölçekte de dikkat çeken bir akademik merkez hâline gelmiştir. Üniversite; ASELSAN ve BİTES iş birliğiyle gerçekleştirilen ISAS 2025 ve SIAP 2025 sempozyumlarında²⁸ 42 ülkeden 800’ü aşkın bilim insanını ağırlamış, Şam Üniversitesi ile ortak düzenlenen “Özgürlükten İnşaya” Uluslararası Sempozyumunda²⁹ Suriye’nin yeniden inşa sürecine dair entelektüel katkılar sunmuştur. Ayrıca 1. Uluslararası Stratejik Müzakereler Forumu³⁰, İslam dünyasında iletişim ve güven sorunlarının tartışıldığı, Prof. Dr. Ali Erbaş, Prof. Dr. Mehmet Görmez, Prof. Taha Abdurrahman ve Prof. Ali Muhyiddin el-Karadaği gibi önde gelen isimlerin katıldığı geniş çaplı bir platform olmuştur. Bunların yanı sıra, GİBTÜ ile International Institute of Islamic Thought (IIIT) iş birliğiyle İstanbul’da düzenlenen Uluslararası İslam ve Çağdaş Psikoloji Çalıştayı, 15 ülkeden 30 uzman ve akademisyeni buluşturarak İslam ve psikoloji disiplinlerinin kesişim noktalarını tartışmaya açmıştır.³¹ Bu etkinlikler, GİBTÜ’nün kısa sürede İslam dünyasında bilimsel etkileşim, düşünsel üretim ve akademik iş birliklerinde öncü bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bu etkinlikler, üniversitenin kısa sürede bölgesel bir bilim merkezi hâline geldiğini ve “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi” isminin akademik dünyada güçlü bir marka değeri kazandığını göstermektedir.

2.1.3. İmam Hatip Okulları

Türkiye’de din eğitiminin kurumsal boyutu, medreselerden imam hatip okullarına uzanan uzun bir tarihsel süreç içerisinde şekillenmiştir. 1913 yılına kadar medreseler dışında din hizmeti sunacak görevlileri yetiştiren müstakil bir kurum bulunmamaktaydı.³² Bu eksikliği gidermek amacıyla Evkaf Nezareti tarafından 6 Şubat 1912’de çıkarılan bir nizamname ile Medresetü’l-Vaizin kurulmasına karar verilmiş ve 28 Aralık 1912’de İstanbul’da Vani Efendi Medresesi

²⁷ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

²⁸ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

²⁹ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

³⁰ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

³¹ Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, “Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,” erişim 30 Mart 2026, <https://www.gibtu.edu.tr/>

³² Ertan Özensel - Mehmet Ali Aydemir, *Türkiye’de İmam Hatipli Olmak Temel Sorunlar, Beklentiler ve Değer Yapıları* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2016), 24.

bünyesinde eğitim-öğretime başlamıştır.³³ Bu adımı, 1913 yılında yine Evkaf Nezareti tarafından kurulan Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba izlemiştir.³⁴ İmam ve hatip yetiştirmek üzere açılan bu kurum, günümüzdeki imam hatip liselerinin ilk örneği olarak değerlendirilmektedir.³⁵ 3 Mart 1924'te TBMM'de 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş, bu kanun 6 Mart'ta resmî gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Kanun gereği ülke genelinde 29 imam ve hatip mektebi açılmış ve bu okullara toplam 2268 öğrenci kaydı olmuştur. Eğitim-öğretim yılının sonuna gelindiğinde çeşitli sebeplerden ötürü okula devam edemeyen öğrenci olmuş ve bu sayı 1822'ye gerilemiştir.³⁶ 1926-1927 öğretim yılına gelindiğinde ise okulların 18'i birden kapatılmış ve yerlerine yenileri açılmamıştır. Geriye sadece İstanbul ve Kütahya İmam ve Hatip Mektepleri açık kalmıştır.³⁷ Bu dönemde din eğitimi ihtiyacı büyük oranda kısıtlanmıştır.³⁸

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimle değişen iktidar halkın Din eğitimi taleplerini dikkate almış ve din öğrenimi alanında gerekli adımlar atılmıştır.³⁹ 1951-1952 öğretim yılında "İmam Hatip Okulu" adıyla yeni bir eğitim kurumu açılmıştır. Bu kurum Türkiye'nin temel eğitim kurumlarından olarak Türk Eğitim sistemi içerisinde yerini almıştır.⁴⁰ 14 Haziran 1973'te 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32. maddesi gereğince "İmam Hatip Okulu" olan adı "İmam Hatip Lisesi" olarak değiştirilmiştir.⁴¹ 1985 yılında farklı bir statüye sahip ilk İmam Hatip Lisesi (İHL) olan Anadolu İmam Hatip Lisesi açılmıştır.⁴² İstanbul Beykoz'da açılan bu okulda Almanca eğitim verilmeye başlanmıştır.⁴³ Balkanlarda, Kafkaslarda, Azerbaycan'da, Ortadoğu ve Afrika kıtası ülkelerinde aynı veya benzer isimlerle okullar açılmıştır.⁴⁴

2011 yılında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün görevlerine "İmam-hatip liselerinin yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar belirlemek ve uygulamak" eklenmiştir.⁴⁵ 2012'de yürürlüğe giren 6287 sayılı kanundan sonra imam hatip liselerinde sayısal olarak hızlı bir artış yaşanmıştır.⁴⁶ Anadolu imam hatip liselerinde daha önce devam eden yabancı dil hazırlık sınıfları, uluslararası imam hatip ve hafızlık takviye programları ve 2014 yılında itibaren uygulanan "Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık" programı geliştirilerek 2016 yılından itibaren 21. Yüzyıl becerileri bağlamında öğrencilerin ilgi, kabiliyet ve kariyer hedefleriyle ülkenin

³³ Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2017), 118.

³⁴ Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 121.

³⁵ H. Yusuf Acuner, "İmam Hatip Okullarında Din Eğitimi ve Sorunları", *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*, ed. Mustafa Köylü (İstanbul: Dem Yayınları, 2018), 135.

³⁶ Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 127.

³⁷ Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi* (İstanbul: Eser Matbaası, 1977), I/2125.

³⁸ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 151.

³⁹ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014), 175.

⁴⁰ Mustafa Öcal, *İlk 7 İmam Hatip Okulunun 70 Yıllık Serüveni Öncü 7'ler Mukaddime* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2021), 19.

⁴¹ Ahmet Ünsür, *Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), 178.

⁴² Mehmet Ali Gökaçtı, *Türkiye'de Din Eğitimi ve İmam Hatipler* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 237.

⁴³ Turgay Gündüz, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (01 Ocak 1998), 554.

⁴⁴ Mustafa Öcal, "Dünden Bugüne İmam Hatip Liseleri(1913-2013)" (100. Yılında İmam Hatip Liseleri, Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, ts.), 103.

⁴⁵ Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" (MEB KHK), *Resmî Gazete* 28054 (14 Eylül 2011), KHK No. 652, md. 6.

⁴⁶ Öcal, *İlk 7 İmam Hatip Okulunun 70 Yıllık Serüveni Öncü 7'ler Mukaddime*, 264.

ihtiyaç duyduğu insan kaynağı da dikkate alınarak *program çeşitliliğine* gidilmiştir. Program çeşitliliği ile başlayan süreçte okulların amaç, misyon, vizyon ve faaliyet hedefleri program türlerine göre yeniden tasarlanmış ⁴⁷ ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bu programı okullara bildirmiştir.⁴⁸

İmam hatip okullarının politikaları, amaçları, hedefleri, misyonu ve vizyonu bağlamında en kapsamlı çalışma 2017 yılında hazırlanan “*İmam Hatip Okulları Vizyon Belgesi*” ile yapılmıştır.⁴⁹ Bu amaçla Anadolu imam hatip liseleri ile imam hatip ortaokullarında eğitim-öğretimde standart ve kaliteyi ulusal ve küresel ölçekte daha ileriye taşımak hedeflenmiştir. Bu niteliğin küresel ihtiyaçlar ve beklentiler doğrultusunda süreklilik kazanması da amaçlanmıştır. Bireylerin ve toplumun ihtiyaçları ile beklentileri dikkate alınmıştır. Bu çerçevede okulların fiziki imkânlarının, öğretim programlarının ve öğrenme-öğretme süreçlerinin sürekli yenilenmesi ve geliştirilmesi öngörülmüştür. Paydaşlarla iş birliğinin güçlendirilmesi, özgün çalışmaların desteklenmesi, yönetici ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin süreklilik kazanması da hedefler arasında yer almıştır. Ayrıca okullar arasında uygulama birlikteliğinin sağlanması ve belirli bir standardın yakalanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “Anadolu İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi” hazırlanmıştır.⁵⁰

Tüm bu gelişmeler, imam hatip okullarının Türkiye’nin eğitim sistemi içerisinde köklü bir yer edinmesine ve farklı dönemlerde değişen ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden yapılandırılmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçten Gaziantep de doğrudan etkilenmiş, şehirde imam hatip ortaokulları ve liselerinin sayısı yıllar içinde hızla artmıştır. Bugün Gaziantep’te imam hatip okulları, hem öğrenci talebinin yüksekliği hem de toplumsal desteğin güçlü olması sebebiyle din eğitiminin en önemli kurumlarından biri hâline gelmiştir.

2.1.3.1. İmam Hatip Ortaokulları

Gaziantep’te imam hatip ortaokulları, din eğitiminin örgün yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Bu kurumlar, öğrencilere hem temel akademik dersleri hem de meslekî dinî bilgileri bir arada sunarak dinî öğrenimin ilk basamağını oluşturur.

Tablo 3: Gaziantep’te bulunan İmam Hatip Ortaokulu Sayısı

	İHO Okul Sayısı	Toplam İHO Sayısı
GAZİANTEP	32	66
Araban	2	3
İslahiye	1	2

⁴⁷ Öcal, *İlk 7 İmam Hatip Okulunun 70 Yıllık Serüveni Öncü 7’ler Mukaddime*, 283.

⁴⁸ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, “Din Öğretimi Genel Müdürlüğü,” erişim 30 Mart 2026, <https://dogm.meb.gov.tr/>

⁴⁹ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, “T.C. Millî Eğitim Bakanlığı,” erişim 31 Mart 2026, <https://www.meb.gov.tr/>.

⁵⁰ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, “Anadolu İmam Hatip Liseleri ve İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi,” erişim 31 Mart 2026, <https://dogm.meb.gov.tr/www/anadolu-imam-hatip-liseleri-ve-imam-hatip-ortaokullari-vizyon-belgesi/icerik/526>.

Karkamış	1	1
Nizip	4	6
Nurdağı	1	1
Oğuzeli	1	1
Şahinbey	8	26
Şehitkamil	13	25
Yavuzeli	1	1

Tablo 4: Gaziantep'te Bulunan İmam Hatip Ortaokulu Öğrenci Sayısı

İHO ÖĞRENCİ SAYISI					
	5. SINIF	6. SINIF	7. SINIF	8. SINIF	TOPLAM
GAZİANTEP	4.261	4.257	4.418	4.015	16.951
Araban	51	56	55	44	206
İslahiye	21	34	46	62	163
Karkamış	27	43	20	28	118
Nizip	393	373	441	356	1.563
Nurdağı	28	24	41	32	125
Oğuzeli	67	81	80	96	324
Şahinbey	1.900	1.746	1.801	1.711	7.158
Şehitkamil	1.720	1.843	1.884	1.627	7.074
Yavuzeli	54	57	50	59	220

Tablolardan da anlaşılacağı üzere, Gaziantep genelinde 66 imam hatip ortaokulu bulunmakta ve bu okullarda toplam 16.951 öğrenci öğrenim görmektedir. Okul dağılımına bakıldığında, en fazla imam hatip ortaokulunun Şahinbey (26 okul) ve Şehitkamil (25 okul) ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Öğrenci sayılarında da benzer bir tablo ortaya çıkmakta; Şahinbey'de 7.158 ve Şehitkamil'de 7.074 öğrenci ile toplam öğrencilerin yaklaşık %85'i bu iki merkez ilçede toplanmıştır.⁵¹ Genel tablo, hem okul sayısı hem de öğrenci yoğunluğu açısından imam hatip ortaokullarının Gaziantep'te din eğitiminin örgün ayağında güçlü bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.3.2. Anadolu İmam Hatip Liseleri

⁵¹ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2024/25*, erişim 31 Mart 2026, https://sgb.meb.gov.tr/istatistik_k/2425.pdf

Anadolu imam hatip liseleri, ortaokul sonrası din eğitiminin bir üst aşamasını teşkil etmektedir. Bu liselerde öğrencilere, meslekî din derslerinin yanı sıra genel lise müfredatına uygun dersler de verilmektedir.

Tablo 5: Gaziantep’te Bulunan Anadolu İmam Hatip Lisesi Okul Sayısı

AİHL Okul Sayısı	
Gaziantep	45
Araban	2
İslahiye	3
Karkamış	0
Nizip	5
Nurdağı	1
Oğuzeli	2
Şahinbey	19
Şehitkamil	12
Yavuzeli	1

Tablo 6: Gaziantep’te Bulunan Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğrenci Sayısı

AİHL Öğrenci Sayısı						
	HAZIRLIK	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF	TOPLAM
GAZİANTEP	28	4.915	2.868	2.284	2.122	12.217
Araban		57	61	26	28	172
İslahiye		135	104	104	92	435
Karkamış		0	0	0	0	0
Nizip		671	383	387	366	1.807
Nurdağı		113	31	29	30	203
Oğuzeli		200	86	47	52	385
Şahinbey	28	2.119	1.215	891	819	5.072
Şehitkamil		1.463	928	742	719	3.852
Yavuzeli		157	60	58	16	291

Veriler dikkate alındığında, Gaziantep genelinde toplam 45 Anadolu İmam Hatip Lisesi bulunduğu ve bu okullarda 12.217 öğrencinin öğrenim gördüğü görülmektedir. Okul dağılımında en yüksek yoğunluk Şahinbey (19 okul) ve Şehitkâmil (12 okul) ilçelerinde olup, bu iki merkez ilçedeki öğrenci sayıları toplamda 8.924’e ulaşmaktadır. Böylece öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü

merkez ilçelerde eğitim almaktadır. Nizip 5 okul ve 1.807 öğrenciyle dikkat çekmekte, diğer ilçelerde ise sayıların 500'ün altında kaldığı anlaşılmaktadır. Karkamış'ta hiç Anadolu İmam Hatip Lisesi bulunmamaktadır.⁵² Öğrenci sınıf dağılımı incelendiğinde en yüksek yoğunluğun 9. sınıfta olduğu, üst sınıflara doğru öğrenci sayısında belirgin bir azalma yaşandığı tespit edilmektedir. Bu tablo, Gaziantep'te Anadolu imam hatip liselerinin merkez ilçelerde yoğunlaştığını, kırsal bölgelerde ise daha sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

2.1.3.3. Uluslararası Anadolu İmam Hatip Liseleri

Gaziantep'te din eğitiminin örgün boyutunda dikkat çeken kurumlardan biri de Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesidir. Bu okul hem Türkiye'den hem de farklı ülkelerden gelen öğrencilere eğitim vererek ulusal ve uluslararası boyutta bir etkileşim ortamı oluşturmaktadır. Uluslararası öğrenci profili bu kurumun Gaziantep'i bölgesel bir eğitim merkezi haline getirmesine katkı sağlamakta; aynı zamanda kültürel çeşitliliğin eğitim ortamına yansımalarıyla öğrenciler için çok yönlü bir öğrenme deneyimi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: Gaziantep'te Bulunan Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğrenci Sayısı

İL-İLÇE	Kurum Kodu	1132	Hazırlık	9.Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	Toplam
Şahinbey	768297	Uluslararası Gaziantep Anadolu İmam Hatip Lisesi	28	47	83	76	63	297

Şahinbey ilçesinde bulunan Uluslararası Gaziantep Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde toplam 297 öğrenci öğrenim görmektedir. Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre dağılımına bakıldığında, 9. sınıfta 47 öğrenci ile başlangıçta nispeten düşük bir sayı söz konusu iken, 10. ve 11. sınıflarda bu sayının belirgin biçimde arttığı, 83 ve 76 öğrenciye ulaştığı görülmektedir. Ancak 12. sınıfa gelindiğinde öğrenci sayısı 63'e düşmektedir.⁵³

Gaziantep'te imam hatip okullarının gelişimi, sayısal veriler ve öğrenci dağılımları dikkate alındığında üç temel dinamik ortaya çıkmaktadır. Birincisi, imam hatip ortaokullarında okul ve öğrenci sayısının yüksekliği, din eğitime erken yaşlarda gösterilen yoğun talebi ortaya koymaktadır. Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinde öğrenci yoğunluğunun çok yüksek olması, bu kurumların özellikle şehir merkezlerinde toplumsal karşılık bulduğunu göstermektedir.

⁵² T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2024/'25*, erişim 31 Mart 2026, https://sgb.meb.gov.tr/istatistik_k/2425.pdf

⁵³ Uluslararası Gaziantep Anadolu İmam Hatip Lisesi Müdürlüğü, *2024-2028 Stratejik Planı*, erişim 31 Mart 2026, https://uluslararasıgaziantepaihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/27/08/768297/dosyalar/2024_05/17131731_sstratejikplan20242028.pdf.

İkincisi Anadolu imam hatip liselerinde öğrenci sayısının 9. sınıfta zirve yapıp üst sınıflarda azalma göstermesi, okullara girişte güçlü bir talep olsa da devamlılıkta sorun yaşandığını düşündürmektedir. Bu tablo, öğrencilerin lise eğitiminin ilerleyen kademelerinde farklı okul türlerine yönelme eğilimini yansıtmaktadır.

Üçüncüsü, Uluslararası Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin varlığı Gaziantep'i yalnızca yerel değil, küresel ölçekte de din eğitiminin merkezlerinden biri haline getirmektedir. Bu yönüyle okul, şehirde kültürel çeşitliliğin din eğitime yansımaları sağlayan stratejik bir işlev üstlenmektedir.

2.2. Gaziantep'te Yaygın Din Eğitimi Kurumları

Örgün din eğitiminin yanında Gaziantep'te yaygın din eğitimi kurumları da önemli bir yer tutmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Kur'an kursları, farklı yaş gruplarına hitap eden programları ile geniş bir kitleye ulaşmaktadır. Hem temel dinî bilgi hem de hafızlık eğitimi sunan bu kurslar, kadın ve erkeklere yönelik dersleriyle yaygın eğitimin en yaygın ve işlevsel kurumlarıdır.

2.2.1. Kur'an Kursları

Cumhuriyet döneminde 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler kapatılmış, örgün din eğitimi Maarif Vekâleti'ne, yaygın eğitim ise yeni kurulan Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlanmıştır. Diyanet aynı yıl darü'l-huffazları yeniden açmaya çalışsa da başarılı olamamış, 1930'da ise din görevlisi yetiştirmek amacıyla açılan İmam-Hatip Mekteplerinin kapanmasıyla birlikte Hıfz Dershaneleri faaliyet göstermeye başlamıştır. Çocuk ve yetişkinlere hem Kur'an öğretimi hem de temel dini bilgiler sunan Kur'an kurslarının yaygınlaşması ise 1965'ten sonra olmuştur. 1971'de yönetmeliğin çıkarılmasıyla hukuki zemine kavuşan bu kurslar, sonraki yıllarda yapılan düzenlemelerle daha da geliştirilmiş ve toplumun din eğitimi ihtiyacını karşılayan önemli kurumlar haline gelmiştir.⁵⁴

Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kuran kursları, toplumun dini bilgilerini artırma, özellikle Kur'an-ı Kerim okuma ve temel din eğitimi verme amacıyla faaliyet göstermektedir.⁵⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, Kuran kurslarını çeşitli seviyelere ayırarak farklı yaş gruplarına hitap eden eğitim programları geliştirmiştir. Bu kapsamda, yetişkinler için temel ve ileri düzey kurslar, çocuklar için yaz kursları ve hafızlık eğitimi gibi seçenekler sunulmaktadır.⁵⁶

Tablo 8: Gaziantep Kur'an Kursu ve Öğrenci İstatistikleri

Kategori	Sayı
----------	------

- ⁵⁴ Zeki Salih Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 11/2 (01 Haziran 2011), 1.
- ⁵⁵ Meryem Karataş, "2000 Öncesi Kur'an Kursları Talimatname ve Müfredatlarda Amaçla İlgili Değişimler", *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 4/2 (30 Aralık 2020), 359-360.
- ⁵⁶ Şükrü Keyifli, "YAZ KUR'AN KURSLARINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM", *EKEV Akademi Dergisi* 79 (14 Ekim 2019), 375-376.

Toplam Kurs Sayısı	319
Toplam Kursiyer Sayısı	15,671
Hafızlık Eğitimi Alan Kursiyerler	2,130
– Erkek	1,309
– Kadın	821
Genel Kursiyer (Hafızlık dışı)	14,435
– Erkek	2,079
– Kadın	12,356

Tablo 8'deki veriler, Gaziantep'te Kur'an kurslarının oldukça yaygın ve işlevsel bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Toplam kursiyer sayısının yüksekliği, halkın dinî bilgi ve manevi rehberlik talebini açıkça ortaya koymaktadır. Hafızlık eğitimi alan kursiyerlerin yanı sıra, özellikle kadınların genel kursiyerler içinde büyük çoğunluğu oluşturması dikkat çekmektedir.

Tablo 9: Gaziantep Kur'an Kursları Eğitim Düzeyine Göre Dağılım Tablosu

Eğitim Düzeyi	Kursiyer Sayısı
İlkokul	4,040
Ortaokul	1,614
Lise	2,125
Üniversite	568

Tablo 9, Gaziantep'teki Kur'an kurslarında eğitim düzeyine göre katılımın daha çok ilkököl çağındaki öğrencilerden oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 10: Gaziantep Kur'an Kursları Yaş Gruplarına Göre Yaş Dağılım Tablosu

Yaş Grubu	Kursiyer Sayısı
< 15	4,428
15-17	454
18-22	627
23-44	5,170
45+	3,756

Tablo 10, Gaziantep'teki Kur'an kurslarında en yoğun katılımın 23-44 yaş aralığında gerçekleştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, 15 yaş altı gruptaki yüksek katılım da dikkat çekicidir ve erken yaşta dinî eğitime duyulan ilgiyi ortaya koymaktadır.

Gaziantep özelinde Kur'an kursları, kentin tarihsel olarak güçlü dini kimliğiyle birleşerek, toplumsal dayanışmayı ve kültürel sürekliliği sağlayan önemli merkezler haline gelmiştir. Bu yönüyle kurslar, sadece bireysel dini bilgi kazandırmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal birlikteliği pekiştirmekte ve değer aktarımının en canlı kanallarından biri olarak işlev

görmektedir. Dolayısıyla Gaziantep'te Kur'an kursları, şehrin dini hayatında süreklilik sağlayan, modern dönemde de kimlik, aidiyet ve manevi canlılığı besleyen temel eğitim kurumları arasında değerlendirilebilir.

2.2.2. Medreseler

İslam'ın ortaya çıkışı ile ders verme mekânı olarak kullanılan camilere bağlı olarak onların yanında küçük çaplı eğitim kurumlarının inşa edildiğini söylemek mümkündür.⁵⁷ İslam'ın hızlı bir şekilde yayılması, öğrencilerin artması, ibadet yeri olarak mescitlerdeki sükûnetin çocuklar tarafından bozulması ve mescitlerin temizliği ile ilgili problemler, Müslümanlar arasında eğitim ve öğretim için ayrı bir yerin tahsis edilmesi konusunda arayışlara neden olmuştur. Bu tür girişimlerin sonucunda, günümüz medrese geleneğinin prototipini oluşturan eyvanlar inşa edilmiş ve öğrencilerin ikamet edebilmesi için medreselerde ayrı mekânlar tahsis edilmiştir. Bunun yanı sıra medreselere ve burada ders veren müderrislere mali destek sağlanmış, öğrenim gören öğrencilere de burs imkânları sunulmuştur.⁵⁸

İslam dünyasında medreselerin resmi bir müessese olarak kurulup gelişmesi Büyük Selçuklular döneminde ve Nizamülmülk'ün gayretleriyle olmuştur.⁵⁹ Osmanlı Devleti, medrese kurmaya ve geliştirmeye Anadolu Selçukluların tecrübesinden yararlanmak suretiyle başlamıştır. Orhan Gazi 1330 yılında İznik'teki bir manastırın medreseye çevirerek ilk Osmanlı medresesini burada faaliyete geçirmiştir.⁶⁰ Ondan sonraki dönemde, Bursa, Edirne ve daha sonra da İstanbul'da fethedilen bütün bölgelerde çok sayıda medrese inşa ettirilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da inşa ettirdiği ve 1470 yılında öğretime başlayan Sahn-ı Seman'la Osmanlı medreseleri olgunluk dönemine ulaşırken, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1557'de öğretime açtığı Süleymaniye Medreseleri ile bu alanda zirveye ulaşılmıştır. Sonraki asırlarda da padişahlar, hanedan mensupları, devlet adamları ve imkânı olan hayırseverlerce medrese yaptırma geleneği sürdürülmüştür. Yapılan bir araştırmada XV. ve XVI. asırlarda Osmanlı toprakları üzerinde 500'e yakın yeni medresenin kurulduğu tespit edilmiştir.⁶¹ Bu medreselerden yetişen ulema, bölgesel düzeyde hem ilmî üretime hem de toplumsal otoriteye katkı sunmuştur. Örneğin, Bedreddin el-Aynî (ö. 1451) gibi Gaziantep'li âlimler, Hanefî fıkhı ve hadis alanında kaleme aldıkları eserlerle yalnızca bölgesel değil, İslam dünyası çapında bir etkiye sahip olmuştur.⁶² Özellikle Medrese-i Cedîde (1548), Osmanlı'nın klasik döneminde Ayıntab'ta açılan ilk kurumsal medrese olması bakımından dikkat çekmektedir.⁶³ Bu medreseler yalnızca eğitim kurumları değil, aynı zamanda

⁵⁷ M. Asad Talas, *Nizamiye Medreseleri Ve İslam'da Eğitim-Öğretim*, çev. Sadık Cihan (Etüt Yayınları, 2000), 15-17.

⁵⁸ Mefail Hızlı, "Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (01 Ocak 1987), 273.

⁵⁹ Kenan Yakuboğlu, *Osmanlı Medrese Eğitimi ve Felsefesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 1996), 5.

⁶⁰ Faik Reşit Unat - Mehmet Altay Köymen, *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi* (Ankara: TTK Basımevi, 1949), 163.

⁶¹ Cahit Baltacı, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri* (İstanbul: İrfan Matbaası, 1976), 18-19.

⁶² Burhan Bozgeyik, *Her Yönüyle Gaziantep* (İstanbul: Tuğra Neşriyat, 2020), 381-383.

⁶³ Hasan Özdeğer, "Gaziantep," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, erişim 10 Temmuz 2025.

vakıf sistemine dayalı birer sosyal dayanışma mekânı olarak işlev görmüştür. Ulema, medreseler aracılığıyla hem ilmî üretime hem de sosyal hayata yön vermiştir.⁶⁴

Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki zengin medrese birikiminin devamı olarak anılan “Doğu Medreseleri”, tarihten günümüze Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Diyarbakır, Bitlis, Hakkâri, Siirt, Mardin ve Van gibi kadim yerleşimlerde faaliyetlerini sürdürmektedir.⁶⁵ Bununla birlikte Cumhuriyet’in kuruluşuyla birlikte eğitim alanı yeniden düzenlenmiş; medreseler resmî eğitim sistemi içindeki konumlarını büyük ölçüde kaybederek kapanmış ya da farklı kurumlara dönüşmüştür.⁶⁶ Ancak bu yapısal dönüşüm, medrese geleneğinin tümüyle ortadan kalktığı anlamına gelmemiş; özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yerel koşullar ve toplumsal talep sayesinde medrese pratikleri daha çok gayri resmî formlarda varlığını sürdürmüştür.⁶⁷ Bu nedenle medreseler, “eğitim-öğretim sistemi içindeki yeri” bakımından Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün okul statüsünde değil toplumun dinî ilim talebine cevap veren, kendi müfredat ve işleyişini yerel imkânlarla sürdüren sivil/dinî öğretim yapıları olarak konumlanmaktadır. Bu yönüyle Doğu Medreseleri, yaygın din eğitimi kapsamında değerlendirilebilecek yapılanmalardır.⁶⁸

Bu genel çerçeve, medrese geleneğinin Cumhuriyet sonrası dönemde hangi biçimlerde sürdüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Bu sürekliliğin yerel tezahürlerini somutlaştırmak için, Doğu medrese mirasıyla aynı kültürel havza içinde değerlendirilebilecek örneklerden biri olan Gaziantep Medreseleri ele alınabilir. Gaziantep’te bulunan medreseler 1984 yılında kurularak eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmeye başladıkları tespit edilmiştir.⁶⁹ Gaziantep’teki medreseler, Doğu Medreseleriyle karşılaştırıldığında daha geniş ufuklu bir eğitim yaklaşımı benimsemekte ders halkasının yanı sıra öğrencinin sosyal gelişimini merkeze alan bir çizgi izlemektedir. Bu çerçevede hocalar, öğrencilerin içe kapanıklığını azaltmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinliklerle öğrencilerin toplumsal hayata daha nitelikli biçimde katılmaları hedeflenmektedir. Söz konusu faaliyetler aynı zamanda dinî duyarlılığı güçlendiren ve dinî hayata katkı sağlayan eğitim ortamları olarak değerlendirilmektedir. Böylece medreseler, bir taraftan geleneğin birikimini korurken diğer taraftan güncel şartlara uyum sağlamaktadır. Bu yönüyle “gelenekten geleceğe” uzanan bir süreklilik oluşturmaktadır. Gaziantep medreseleri, kadim medrese müfredatında önemli değişiklikler yaparak çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Sundukları özverili eğitim ve öğretim faaliyetleriyle kentin dinî ve sosyal hayatına olumlu katkılar sağlamıştır.⁷⁰ Bu medreselerde temel İslami

⁶⁴ Kayhan Bayram, “Medrese Geleneğinin Kurumsal Yapısının Günümüze Yansıyan Bir Örneği Olarak ‘Tillo Medresesi’”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (01 Haziran 2017), 168.

⁶⁵ Keskin, “Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri”, 65.

⁶⁶ Zeki Salih Zengin, “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi”, *Dini Araştırmalar* 5/13 (01 Haziran 2002), 85.

⁶⁸ Keskin, “Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri”.

⁶⁹ Keskin, “Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri”, 80.

⁷⁰ Keskin, “Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri”, 80-81.

ilimlerin yanı sıra mantık, fıkıh, tefsir ve hadis dersleri de okutulmuştur. Böylece hem ulema sınıfına mensup kişiler hem de toplumda dinî bilgiyi aktarabilecek aydınlar yetiştirilmiştir.⁷¹ Şehirde bulunan medreseler, dinî eğitimin kurumsal yapısını oluşturmuş ve pek çok âlimin yetişmesine zemin hazırlamıştır. Osmanlı arşiv kayıtları, Ayıntab'ta faaliyet gösteren medreselerin sayısının dikkate değer olduğunu, 19. yüzyıl başlarında 15 medresenin aktif olduğunu göstermektedir.⁷²

Gaziantep'te medreselerin tarihsel süreklilik ve toplumsal ihtiyaçlar temelinde yeniden inşa edilen yapısı, hem geçmişle bağı güçlü bir eğitim mirasını yaşatmakta hem de çağın şartlarına uyum sağlayarak kendine özgü bir işlevsellik geliştirmektedir. Bu yeniden canlanma süreci, medreselerin sadece klasik ilimlerin aktarımıyla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren, genç kuşaklara manevi rehberlik sunan ve Gaziantep'in dini-kültürel kimliğinin canlı tutulmasına katkı sağlayan kurumlar hâline geldiğini göstermektedir. Böylece medreseler, kentin din eğitimi ekosisteminde hem tarihsel hafızayı koruyan hem de güncel ihtiyaçlara cevap veren özgün yapılar olarak varlığını sürdürmektedir.

3. Bulgular

Bu araştırmada örgün ve yaygın din eğitimi kurumlarına ilişkin veriler literatür ve belge incelemesine dayalı olarak değerlendirilmiş, medreseler ise alan araştırması çerçevesinde ele alınmıştır. Bu kapsamda Gaziantep'te aktif şekilde faaliyetlerini sürdüren beş medrese yöneticisi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakatlar nitel olarak değerlendirilmiş, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu doğrultuda 9 tema ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu temalar detaylı incelenmiştir.

3.1. Medreselerin Kuruluş Amacına Yönelik Bulgular

Gaziantep'te medreselerin varlığını sürdürmesi, katılımcı görüşlerinde iki temel gerekçeyle açıklanmaktadır. Bir yandan Cumhuriyet döneminde din eğitimi alanında hissedilen eksikliği giderme ihtiyacı diğer yandan dinî bilginin aktarımını daha güçlü ve bütüncül bir eğitim zemini içerisinde sürdürme isteği vurgulanmaktadır. Nitekim bir katılımcı, "Medresemizin kurulmasına, bilhassa cumhuriyet döneminde eksik kalan din eğitimi ihtiyacının karşılanması ve ilim adamı yetiştirme arzusu neden oldu." (K1) diyerek bu ihtiyacı doğrudan dile getirmiştir. Bir başka katılımcı, belirli bir dönemde kız öğrencilerin eğitim imkânına erişememesi üzerinden medresenin kuruluş gerekçesini açıklamış ve "Başörtü sorunundan dolayı kız çocuklarının okuma imkânı bulamadığı dönemde onlara hem dini hem akademik eğitim verebilmek için kuruldu." (K2) ifadesini kullanmıştır. Kuruluş gerekçesi yalnızca öğretimle sınırlı görülmemiş, din eğitiminin ahlaki ve manevi boyutunu güçlendirme hedefi de öne çıkmıştır. "İslami eğitimi ahlaki ve manevi boyutuyla daha iyi verebilmek amacıyla medresemiz kuruldu." (K3). Katılımcılar ayrıca

⁷¹ Mefail Hızlı, "Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/1 (01 Ocak 2008), 40-41.

⁷² Keskin, "Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri", 80-81.

medreselerin geçmişine dair bir süreklilik vurgusu yapmıştır. “Cumhuriyet dönemine dayanıyor, tam olarak tarihi bilinmese de köklü bir geçmişi var.” (K4). Medrese yöneticilerinin ifadeleri birlikte değerlendirildiğinde, yöneticilerin Gaziantep medreselerini hem mevcut ihtiyaçlara cevap üreten hem de ilim insanı yetiştirmeyi hedefleyen yapılar olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu çerçevede yöneticiler, medreseleri yalnızca öğretim faaliyeti yürüten kurumlar olarak değil; şehrin dinî ve toplumsal hayatında ortaya çıkan taleplere karşılık üreten din eğitimi merkezleri olarak konumlandırmaktadır.

3.2. Kuruluş Sonrası Değişimlere Yönelik Bulgular

Katılımcılara göre Gaziantep'teki medreseler, kuruluşlarından bugüne uzanan süreçte toplumsal, siyasal ve eğitim alanındaki dalgalanmalardan doğrudan etkilenmiş ve bu etkiler karşısında hem ayakta kalma hem de kendi eğitim çizgisini sürdürme çabası içerisinde olmuştur. Bulgular, değişimin tek bir yönde ilerlemediğini göstermektedir. Bir yandan öğrenci kitlesi, beklentiler ve maddi imkânlar dönüşürken diğer yandan medreseler müfredat ve kurumsal ilişkiler bakımından kendini yeniden düzenlemek zorunda kalmıştır. Nitekim bir katılımcı ilk dönemlerdeki yoğun talebe ilgisini hatırlatırken zamanla öğrenci sayısındaki düşüşe ve öğrenci niteliğine ilişkin güçlüğe dikkat çekmiştir: “İlk yıllarda çok sayıda talebe ile başladık. Zamanla birçok medresede olduğu gibi talebe sayısı azaldı... Maddi imkânlar eskiye nispeten çok daha iyileşti ancak nitelikli öğrenci bulmakta zorlanıyoruz.” (K1). Bu ifade, medreselerin bugün öğrenci sorunuyla karşı karşıya kaldığını ve öğrenci profilindeki değişimin kurumsal gündemi belirlediğini göstermektedir.

Değişim alanlarından biri de müfredat ve ders materyalleridir. Katılımcılar klasik metin geleneğinin tamamen terk edilmediğini, ancak öğrencinin anlama düzeyi ve güncel ihtiyaçlar dikkate alınarak derslerin içeriğinde ve okutulan metinlerde kademeli düzenlemeler yapıldığını ifade etmektedir: “Eğitim, güncel yaşama uymak için hafif değişikliklere maruz kalmıştır. Anlaması güç olan kitapları ileriki zamanlara aktarıp yerine anlaşılması daha rahat olan, son zamanların eserleri de okutulmaktadır.” (K2). Kuruluş sonrası değişimleri belirleyen bir diğer güçlü eksen, siyasal atmosferle ilişkili kırılmalardır. Katılımcı ifadeleri, kimi dönemlerde doğrudan müdahalelerle karşılaşıldığını ve faaliyetlerin kesintiye uğrayabildiğini ortaya koymaktadır: “28 Şubat süreci sonrası devletin ve güvenlik kurumlarının sert tavrı nedeniyle medresemiz kapatıldı. 2003'te atmosferin yumuşamasıyla yeniden açtık ve kesintisiz faaliyetlerimize devam ediyoruz.” (K3).

3.3. Öğrenci Profili ve Yaş Aralıklarına Yönelik Bulgular

Gaziantep'teki medreselerde öğrenci kabulü hem kurumların eğitim anlayışına hem de örgün eğitimle ilişkiyi gözetken yaklaşımlara göre şekillenmektedir. Bulgular yaş aralığının yalnızca “kayıt şartı” olmadığını, aynı zamanda medresede sunulacak eğitimin düzeyi, öğrencinin devamlılığı ve hedeflenen yönelimler üzerinde belirleyici bir unsur olarak görüldüğünü göstermektedir. Nitekim bazı katılımcılar medrese eğitimine daha çok lise ve üniversite çağındaki

öğrencilerin dâhil edildiğini ifade etmiş, “Lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilere medrese eğitimi verilmektedir.” (K1) ve “Üniversite öğrencilerine yönelik eğitim vermektedir.” (K2) sözleriyle öğrenci profilini bu ekseninde tanımlamıştır.

Yaş sınırına ilişkin bulgular, medreseler arasında tek tip bir uygulama olmadığını, ancak belirli bir yoğunlaşmanın bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bir katılımcı alımların çoğunlukla ergenlik döneminde başladığını, talep arttıkça yaşın daha aşağı çekilebildiğini belirtmiştir: “Alımlar genellikle 15 yaşında başlamaktadır; taleplerin çok olması sebebiyle bu yaş aralığı düşebilmektedir.” (K3). Benzer şekilde başka bir katılımcı, ortaokul sonrası dönemi esas alarak “Ortaokulu bitirmiş olan öğrenciler 12-15 yaş arası denilebilir.” (K4) ifadesini kullanmıştır. Bu vurgu, medreselerin öğrenci kabulünde okul basamağını temel bir ölçüt olarak gördüğünü ve yaş aralığını örgün eğitimin kademeleriyle birlikte düşündüğünü göstermektedir.

Öte yandan bazı katılımcılar alt yaş sınırını ilköğretimin tamamlanmasıyla ilişkilendirmiş, üst yaş sınırı konusunda ise katı bir sınır koymadıklarını belirtmiştir. “Alt yaş sınırı olarak ilköğretimin tamamlanmış olmasını şart koşuyoruz... Üst yaş sınırı konusunda kesin bir kuralımız yok ancak fiilen öğrenci yaş aralığı çoğunlukla 15-25 yaş arasında olup ağırlıklı olarak 15-20 yaş grubundadır.” (K5). Bu ifade medreselerin bir yandan örgün eğitimle çatışmama hassasiyeti taşıdığını, diğer yandan fiilî öğrenci profilinin daha çok 15-20 yaş bandında toplandığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

3.4. Örgün Eğitimle İlişkiye Yönelik Bulgular

Gaziantep'teki medreselerin dikkat çeken yönlerinden biri, dinî eğitimi resmî eğitim sistemiyle nasıl birlikte yürüttükleridir. Katılımcılar, öğrencilerin diploma temelli eğitimle bağının kopmamasını önemli görmekte ve bu konuda yönlendirici bir tutum benimsediklerini belirtmektedir. Nitekim bir katılımcı “Örgün eğitim almaları için öğrencilerimizi teşvik ediyoruz. Örgün okuyanlara göre medresemizde ayrı program uyguluyoruz.” (K1) diyerek hem teşvik mekanizmasına hem de örgün eğitimde olan öğrenciler için program uyarlamasına işaret etmiştir. Bir başka katılımcı ise üniversite öğrencileri için ders saatlerinin örgün eğitimle çakışmayacak şekilde planlandığını vurgulamıştır. “Üniversite derslerinden sonra derslerimiz oluyor... Genellikle akşam 5'ten sonra başlıyor.” (K2). Bu tür düzenlemeler, medreselerin resmî eğitimi dışlayan bir çizgi yerine, öğrencinin eğitim sürekliliğini koruyan bir yaklaşım geliştirdiğini göstermektedir.

Bununla birlikte bulgular, pratikte en yaygın seçeneğin açık öğretim üzerinden devam etmek olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılardan biri öğrencilerin “Açık öğretimden devam etmektedirler.” (K3) ifadesiyle bu tercihi kısa biçimde belirtirken, bir diğer katılımcı açık öğretimin medrese içinde desteklendiğini ve öğretmen katkısıyla yürütüldüğünü ifade etmiştir. “Açık öğretimden okunuyor ve bunun içinde gönüllü öğretmenler görev alıyor.” (K4). Açık öğretimin bu ölçüde öne çıkmasının en açık göstergesi ise bir katılımcının verdiği oranlarla görülmektedir. “Öğrencilerimizin çoğunluğu öğrenimlerine açık öğretimden devam etmektedir...

Yüzde doksan beşi bu şekilde hem medrese hem resmi eğitim alıyor. Örgün öğretime devam eden öğrenci sayısı çok azdır. Açık öğretim sistemi bizim için en uygun denge noktasıdır.” (K5). Bu ifade, medreselerin resmî eğitimle ilişkiyi tamamen koparmak yerine, açık öğretimi kurumsal bir denge mekanizması olarak benimsediğini net biçimde ortaya koymaktadır.

3.5. Eğitim İçeriği ve Kaynaklarına Yönelik Bulgular

Gaziantep medreseleri, eğitim programlarını ağırlıklı olarak klasik İslami ilim geleneği üzerine kurmakta ve müfredatı hem naklî hem de aklî ilimleri kapsayacak biçimde yapılandırmaktadır. Katılımcı görüşlerine göre derslerin çekirdeğinde Arapça bilgisi ile temel İslam bilimlerinin yer aldığını ve programın öğrencinin seviyesine göre aşamalı ilerlediğini göstermektedir. Nitekim bir katılımcı derslerin kapsamını “Temel derslerimiz: Sarf ve Nahiv, Fıkıh ve Usulü, Tefsir, Hadis, Kelâm ve Akaid, Mantık, Adab ve Siyer.” (K1) şeklinde sıralamış, bir başka katılımcı ise programın inşasında farklı usullerin birlikte dikkate alındığını belirterek “Akaid, Arapça ve Fıkıh temel derslerimizdir. Batı ve doğu usulünden yararlanılarak program oluşturulur.” (K2) ifadesini kullanmıştır.

Derslerin günlük akış ve zaman planlamasıyla da belirgin bir düzen içerisinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bir katılımcının “Nahiv, sarf, tefsir, fıkıh, hadis ve usuller temel ders olarak verilir. Sabah 9.30 Nahiv-Sarf, 10.45 Tefsir, 13.30 Fıkıh ve Usuller.” (K3) şeklindeki anlatımı, medreselerde derslerin belirli bir disiplin içerisinde sürdürüldüğünü göstermektedir. Benzer biçimde programın kademeli yapısı, hazırlık ve sonraki yıllar ayrımı üzerinden daha açık görünür hâle gelmektedir. Bir katılımcı bu geçişi “Hazırlık sınıfında Arapça dil eğitimi; sonraki yıllarda fıkıh, tefsir, hadis, usûl, ferâiz gibi klasik İslami ilimler.” (K4) sözleriyle özetlemiştir.

3.6. Öğretici Kadrosuna Yönelik Bulgular

Bulgular, Gaziantep'teki medreselerde öğretici kadrosunun hem kurum içi yetişme sürecine hem de yeterlilik denetimine dayalı bir anlayışla oluşturulduğunu göstermektedir. Katılımcılar, bazı medreselerde öğretici sayısının sınırlı olmakla birlikte çekirdek bir kadro ve içeriden yetişen isimlerle sürdürüldüğünü ifade etmektedir. “Şu anda 3 baş, 4 tane de yetişmiş öğrencilerimizden var.” (K1) ve “4 öğretici, ilimde yeterliliğine bakılıyor.” (K2) şeklindeki ifadeler, kadronun niceliğinden çok öğreticilerin ilmi yeterliğinin ölçüt alındığını düşündürmektedir. Bu çerçevede, öğretici temininde medresenin kendi yetiştirdiği insan kaynağının belirgin bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Nitekim “Kendi yetiştirdiği profesyonel olan kişiler seçilmektedir.” (K3) ifadesi, kurumsal sürekliliğin içeriden yetişen kadrolarla korunduğunu göstermektedir.

Öte yandan öğretici seçiminin yalnızca “tanıdıklık” ya da “kurum içi aidiyet” üzerinden yürütülmediği, belirli denetim adımlarının bulunduğu katılımcı anlatılarında açıkça yer almaktadır. Bir katılımcı, öğretici alımında sınav ve uzmanlık ölçütünün işletildiğini vurgulayarak “Sınava tabi tutularak, alanında uzman hocalar gerek üniversite okumuş gerek medreseden mezun olmuş.” (K4) demiştir. Bu ifade, öğretici profilinin yalnızca medrese mezuniyetine indirgenmediğini, akademik geçmişin de dikkate alınabildiğini göstermektedir. Kadronun çalışma

biçimi ve seçim sürecine ilişkin en ayrıntılı açıklama ise karar alma mekanizmasına işaret etmektedir. “Bazı hocalar tam bazıları kısmi zamanlı görev yapıyor. İlmi heyet ve yönetim birlikte karar veriyor. Gerekli durumlarda örnek ders anlattırılarak sınıf içi performans gözlemleniyor. Hocalar hem akademik hem de geleneksel ilim birikimine sahip kişilerden oluşuyor.” (K5).

3.7. Günlük Program ve Sosyal Faaliyetlere Yönelik Bulgular

Bulgular Gaziantep'teki medreselerde günlük akışın yalnızca ders saatlerinden ibaret olmadığını göstermektedir. Katılımcılar bu yapıyı, klasik medrese geleneğinde öne çıkan “ilim-amel-ahlâk” bütünlüğünün güncel bir yansıması olarak okumaya elverişli bir pratik düzen olarak betimlemiştir. Programın ders boyutunda belirgin bir disiplin ve süreklilik vurgusu vardır. Bir katılımcı derslerin “45 dakika, 15 dakika ara” ile yürütüldüğünü ve gün içinde “öğle namazından sonra 1 saat” ile “akşam namazından sonra yatsıya kadar” dinlenme aralıkları bulunduğunu ifade ederek bu aralıklarda öğrencilerin “basketbol, satranç” gibi etkinliklere katılabildiğini belirtmiştir (K1). Ders yoğunluğunu taşıyan bu ana iskeletin içinde, “çay ve mola vakitleri”nin ayrıca planlandığına ilişkin ifadeler de, programın öğrenci ihtiyaçlarını gözetken bir esneklik barındırdığına işaret etmektedir (K3).

Sosyal faaliyetlerin varlığı ve niteliği bakımından ise katılımcı görüşleri, medreseler arasında uygulama yoğunluğu değişmekle birlikte, sosyal etkinliklerin genel olarak desteklendiğini göstermektedir. Bazı katılımcılar sosyal etkinliklerin “bazı zamanlar” gerçekleştiğini kısa bir ifadeyle doğrulamış (K2) bazıları ise “piknik, sinema, tiyatro” gibi etkinliklerin planlandığını dile getirmiştir (K4). Daha kapsamlı bir çerçeve sunan bir diğer katılımcı, günlük düzenin omurgasında “beş vakit namazın cemaatle kılınması”nın yer aldığını; bunun yanında “sportif faaliyetler, yüzme, piknikler, mahalle sohbet halkaları ve toplumsal hizmet” türü etkinliklerle öğrencilerin ilim dışı sosyal ortamlara katılımının teşvik edildiğini vurgulamıştır (K5).

3.8. Mezunların Kariyer Yönelimine Yönelik Bulgular

Gaziantep'teki medreseler, katılımcı anlatılarında yalnızca dinî bilginin öğretildiği kurumlar olarak değil, bu bilginin meslek hayatına ve toplumsal sorumluluğa taşınmasını hedefleyen eğitim merkezleri olarak betimlenmektedir. Mezunların yönelimleri ilk olarak din hizmetleri ve din eğitimi alanında yoğunlaşmaktadır. Nitekim bir katılımcı, “Genelde imamlık ve din kültürü öğretmenliği alanına yöneliyorlar. Bu hem Diyanet'te hem de Milli Eğitim'de istihdam imkânı sağlıyor.” (K1) diyerek mezunların iki ana kurumsal alana yöneldiğini vurgulamıştır. Benzer biçimde “Mezunlarımızın büyük bölümü imamlık yapıyor. Bunun yanında vaizlik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi görevler de tercih ediliyor.” (K2) ifadesi, mezunların din hizmetleri içindeki farklı görevlerde istihdam edildiğini göstermektedir.

Mezunların bir kısmı ilahiyat alanında lisans ve lisansüstü eğitimle yoluna devam etmekte ve daha geniş bir mesleki yelpazeye açılmaktadır. Bir katılımcı bu çizgiyi “Üniversitede öğretici,

müftü, vaiz, imam gibi görevler üstleniyorlar. Aldıkları din eğitimi, meslekî hayatlarının yanı sıra günlük yaşamlarında da onlara rehberlik ediyor.” (K3) sözleriyle dile getirmiştir. Bu vurgu, medrese eğitiminin yalnızca mesleğe hazırlık değil, kişisel hayatın yönlendirilmesinde de işlev gördüğüne işaret etmektedir. Bu çizginin daha sivil ve aile merkezli bir yansıması da bulunmaktadır. “Genelde ilahiyat alanına yöneliyorlar. Hiçbir meslek yapmasalar bile, aldıkları eğitimle çocuklarını dini ve ahlaki açıdan bilinçli şekilde yetiştiriyorlar.” (K4) ifadesi, medrese eğitiminin aile içinde değer aktarımı ve dinî rehberlik kapasitesi ürettiğini göstermektedir.

Mezunların bir bölümü kendini toplumsal hizmet ve tebliğ sorumluluğu üzerinden tanımlamakta, resmi bir görev üstlenmese bile dinî bilgiyi farklı alanlarda aktif biçimde kullanmaktadır. Bu durum en açık biçimde şu ifadede görülmektedir: “Mezunlarımızın büyük kısmı, kendini davetçi bir kimlikle tanımlıyor. %70-80’i medrese eğitimi hayatına doğrudan yansıtıyor. İmam, vaiz, öğretmen, akademisyen, sivil toplum kuruluşlarında eğitimci veya gönüllü olarak hizmet veriyor.” (K5). Buradaki oran vurgusu, mezunların önemli bir kısmında eğitimin gündelik hayata ve toplumsal alana taşındığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

3.9. Toplumun Medreselere Bakışına Yönelik Bulgular

Bu bölümde sunulan bulgular, doğrudan halktan derlenen kanaatleri değil; medrese yöneticilerinin toplumla temasları ve sahadaki deneyimleri üzerinden oluşan gözlem ve değerlendirmeleri yansıtmaktadır. Dolayısıyla medreselere yönelik yaklaşım, “toplumun kendi ifadeleri”nden ziyade yöneticilerin aktardığı beklenti, eleştiri ve destek örüntüleri temelinde ele alınmıştır. Bulgular Gaziantep’teki medreselere ilişkin toplumsal algının tek yönlü bir tablo üretmediğini; saygı ve güven ile mesafe/eleştiri arasında salınan iki uçlu bir görünüm sergilediğini göstermektedir. Medreselerin şehirdeki dinî ve sosyal işlevlerini sürdürebilme kapasitesi bakımından bu algı, katılımcılar tarafından “meşruiyet” ve “kabul” düzeyiyle doğrudan ilişkili bir gösterge olarak okunmaktadır. Nitekim bazı katılımcılar toplumun bir kısmının medreselere “saygı ve güvenle” yaklaştığını; bu kesimlerin medreseyi “manevî bir sığınak” olarak gördüğünü belirtirken, eleştirel tutumların önemli bir bölümünü “bilgi eksikliği” ve yanlış temsil ile açıklamaktadır (K1). Aynı katılımcı, bu olumsuz algının “doğru temsil” yoluyla düzeltilebileceğini vurgulayarak dışa dönük iletişim ihtiyacını öne çıkarmaktadır (K1).

Bazı katılımcılar medrese içi uygulamalara dönük eleştirel bir öz değerlendirmeyi gündeme taşımıştır. Bir katılımcı medreseye iyi bakmayanların medreseleri “bilimden uzak” gördüğünü; ayrıca öğretici ve belletmenlerin bir kısmında “sert” tutumların bulunabildiğini ifade etmiş ve dinî pedagojinin yumuşaklık ilkesine dikkat çekerek sertliğin “istisnaî” olması gerektiğini söylemiştir (K2). Bu vurgu, olumsuz algının kimi durumlarda kurumsal tutum ve ilişki dili üzerinden de üretilebildiğini göstermektedir.

Katılımcı görüşlerinde algının şekillenmesinde bireysel tecrübenin payı da belirgindir. Bir görüşe göre toplumda hem iyi hem kötü bakanlar vardır; bunun, insanların “hayatta yaşadıkları tecrübeler” ve medreselerin kendilerine “nasıl gösterildiği” ile yakından ilişkili olduğu ifade

edilmiştir. Aynı katılımcı, “hakiki anlamda dini bilen” kişinin medreseye olumsuz bakmayacağı kanaatini dile getirerek algıyı dinî bilgi düzeyi ve temsil biçimiyle ilişkilendirmiştir (K3). Buna karşılık daha genel bir çerçevede konuşan bir katılımcı, toplumun “genel bakış açısının olumsuz” olduğunu ve bunun temelinde “yanlış anlamalar” bulunduğunu söyleyerek olumsuz algının yaygınlığına işaret etmiştir (K4).

Toplumsal ilginin seyri bakımından ise bazı ifadeler, algının yalnızca “olumlu-olumsuz” ekseninde değil, aynı zamanda zaman içerisinde zayıflayan bir ilgi boyutunda da ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bir katılımcı, medreselere ilginin “her geçen gün azaldığını”, eğitimin giderek “meslek kapısı” olarak görüldüğünü, sekülerleşme, bireyselleşme ve modern yaşamın dayattığı hızın bu ilgiyi daha da düşürdüğünü belirtmiştir (K5). Bu değerlendirme, olumsuz algının bir kısmının geniş toplumsal dönüşüm dinamikleri ile bağlantılı olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç

Araştırma bulguları, Gaziantep’te din eğitiminin örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla farklı kademelerde yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. İmam hatip ortaokulları, Anadolu imam hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri örgün din eğitiminin kurumsal yapısını oluşturmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur’an kursları ve diğer yaygın eğitim faaliyetleri ise farklı yaş ve toplumsal gruplara yönelik din eğitimi hizmetleri sunmaktadır. Medreseler de şehirdeki din eğitimi yapısı içerisinde faaliyet gösteren geleneksel öğretim kurumları arasında yer almaktadır.

Gaziantep’in dinî ve ilmî hayatına ilişkin tarihsel çalışmalar, şehirdeki din eğitiminin geçmişten günümüze uzanan kurumsal ve toplumsal arka planının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Kavaklı, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Gaziantep’te faaliyet gösteren medrese vakıfları ile sosyal amaçlı vakıfları şer’iyye sicilleri üzerinden incelemiştir. Çalışmada medreselerin vakıflar aracılığıyla şehirdeki sosyal destek yapılarıyla ilişki içinde bulunduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmada elde edilen bulgular ise günümüzde din eğitiminin farklı kurumlar ve eğitim kademeleri üzerinden sürdürüldüğünü göstermektedir. Tarihsel veriler ile güncel bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Gaziantep’te din eğitimi kurumlarının dönemin ihtiyaçları ve kurumsal şartları doğrultusunda farklı biçimler kazandığı anlaşılmaktadır.

Mahmutoğlu’nun Gaziantep’teki din ve inanç hayatını tarihsel ve sosyokültürel açıdan ele alan çalışması, dinî kurumların şehrin toplumsal yapısıyla ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın bulguları da din eğitimi kurumlarının faaliyetlerini bulundukları toplumsal çevrenin ihtiyaçları, beklentileri ve eleştirileri doğrultusunda sürdürdüğünü göstermektedir. Bu durum, Gaziantep’te din eğitiminin yalnızca öğretim programları ve kurumsal düzenlemeler çerçevesinde değil, şehirdeki sosyokültürel yapı ile ilişkili olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmada incelenen kurumların hitap ettikleri gruplar, eğitim programları ve kurumsal işleyişleri bakımından farklılaştıkları görülmüştür. İmam hatip okulları temel eğitim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilere, ilahiyat fakülteleri yükseköğretim düzeyindeki öğrencilere, Kur'an kursları ise farklı yaş gruplarına yönelik eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Medreselerde temel İslam bilimleri ve Arapça ağırlıklı bir öğretim programı uygulanmaktadır. Bu kurumsal çeşitlilik, şehirde din eğitimi almak isteyen bireylerin yaş, eğitim düzeyi ve öğrenme amaçlarına göre farklı kurumlara yönelmelerine imkân vermektedir.

Keskin'in Gaziantep medreselerini Doğu medrese geleneği çerçevesinde incelediği çalışmada, bu kurumların eğitim programları, öğrenci yapıları ve şehir hayatıyla ilişkileri ele alınmıştır. Bu araştırmada medrese yöneticileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de medreselerde geleneksel derslerin yanı sıra öğrencilerin sosyal gelişimlerini desteklemeye yönelik bazı faaliyetlerin gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte medreseler, araştırmada Gaziantep'teki din eğitimi kurumlarından biri olarak ele alınmış ve şehrin genel din eğitimi yapısı içerisindeki konumu bakımından değerlendirilmiştir.

Gaziantep'te yetişen âlimleri ve fakihleri inceleyen Akalın'ın çalışması, şehrin ilmî birikiminin oluşumunda dinî şahsiyetlerin ve eğitim çevrelerinin rolüne dikkat çekmektedir. Günümüzde ise bu ilmî birikim, ilahiyat fakülteleri, imam hatip okulları, Kur'an kursları ve medreseler gibi farklı kurumlar aracılığıyla sürdürülmektedir. Araştırma bulguları, söz konusu kurumların eğitim düzeyleri, hedef kitleleri ve programları bakımından birbirinden ayrıldığını, buna karşılık şehirdeki din eğitiminin bütününe oluşturan kurumsal yapının farklı unsurları olarak faaliyet gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Kaynakça/ References

- Acuner, H. Y. (2018). İmam Hatip Okullarında Din Eğitimi ve Sorunları. M. Köylü (Ed.), *Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları*. Dem Yayınları.
- Ayhan, H. (2014). *Türkiye'de Din Eğitimi*. Dem Yayınları.
- Baltacı, C. (1976). *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*. İrfan Matbaası.
- Bayram, K. (2017). Medrese Geleneğinin Kurumsal Yapısının Günümüze Yansıyan Bir Örneği Olarak "Tillo Medresesi". *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 143-170.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. 3(2).
- Bowen, G. A. (2009). *Document Analysis as a Qualitative Research Method*. 9(2).
- Bozgeyik, B. (2020). *Her Yönüyle Gaziantep*. Tuğra Neşriyat.
- Canbakal, H. (2009). *17. Yüzyılda Ayntab Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*. İletişim Yayınları.
- Creswell, J. W. (2025). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Denzin, N. K. (2009). *The Research Act A Theoretical Introduction to Sociological*. Routledge.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. (2021, 28 Temmuz). *28587731 sayılı yazı* [Resmî yazı]. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Ergin, O. N. (1977). *Türk Maarif Tarihi: C. I*. Eser Matbaası.

- Gaziantep İl Eğitim Tarihi Müzesi. (1903). *Maarif Salnamesi (1903) kayıtları* [Arşiv kaydı]. Erişim tarihi 18 Ağustos 2025.
- Gaziantep Üniversitesi. (n.d.). *Gaziantep Üniversitesi*. Retrieved October 15, 2025, from <https://www.gaziantep.edu.tr/> Gaziantep Üniversitesi
- Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi. (n.d.). *Genel bilgiler*. Retrieved October 15, 2025, from <https://ilahiyat.gantep.edu.tr/pages.php?url=genel-bilgiler-5> ilahiyat.gantep.edu.tr
- Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi. (n.d.). *İlahiyat Fakültesi*. Retrieved October 15, 2025, from <https://ilahiyat.gantep.edu.tr/> ilahiyat.gantep.edu.tr
- Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi. (n.d.). *Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi*. Retrieved October 15, 2025, from <https://www.gibtu.edu.tr/> gibtu.edu.tr
- Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi. (n.d.). *İlahiyat Fakültesi* (Birim hakkında). Retrieved October 15, 2025, from <https://www.gibtu.edu.tr/birimhakkimizda.aspx?id=11> gibtu.edu.tr
- Gaziantep İl Eğitim Tarihi Müzesi. "1903 Tarihli Gaziantep Medresesi Fotoğrafı". Fotoğraf Arşivi, 1903.
- Gökçaftı, M. A. (2005). *Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler*. İletişim Yayınları.
- Gündüz, T. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), Article 1.
- Hızlı, M. (1987). Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), Article 1.
- Hızlı, M. (2008). Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), 25-46.
- Karataş, M. (2020). 2000 Öncesi Kur’an Kursları Talimatname ve Müfredatlarda Amaçla İlgili Değişimler. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 342-362. <https://doi.org/10.32711/tiad.814418>
- Kavaklı, S. (2012). 1890 ve 1895 Yılları Arasında Gaziantep’in Medrese, Yemek, Su ve Çeşme Vakıfları. *Kastamonu Education Journal*, 20(1), 313-326.
- Keskin, M. (2017). Doğu Medreseleri Ekseninde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri: Gaziantep Örneği. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 61-82.
- Keyifli, Ş. (2019). YAZ KUR’AN KURSLARINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM. *EKEV Akademi Dergisi*, 79, 361-378.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. SAGE.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (n.d.). *Millî Eğitim İstatistikleri – Kurum sayısı (Okul türüne göre)*. Retrieved October 15, 2025, from <https://istatistik.meb.gov.tr/KurumSayisi/OkulTuruneGore> istatistik.meb.gov.tr
- Millî Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. (n.d.). *MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü*. Retrieved October 15, 2025, from <https://dogm.meb.gov.tr/> dogm.meb.gov.tr
- Millî Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. (n.d.). *Öğretim programları*. Retrieved October 15, 2025, from <https://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/kategori/12> dogm.meb.gov.tr
- Millî Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. (2017, June 6). *Anadolu imam hatip liseleri ve imam hatip ortaokulları vizyon belgesi*. Retrieved October 15, 2025, from

<https://dogm.meb.gov.tr/www/anadolu-imam-hatip-liseleri-ve-imam-hatip-ortaokullari-vizyon-belgesi/icerik/526> dogm.meb.gov.tr

Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2025, October 1). *2024-2025 örgün eğitim istatistikleri yayımlandı*. Retrieved October 15, 2025, from <https://sgb.meb.gov.tr/www/2024-2025-orgun-egitim-istatistikleri-yayimlandi/icerik/771/tr> MEB Strateji Geliştirme

Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname". *Resmî Gazete* 28054 (14 Eylül 2011). KHK No. 652.

Öcal, M. (t.y.). *Dünden Bugüne İmam Hatip Liseleri(1913-2013)*. 100. Yılında İmam Hatip Liseleri, Bursa.

Öcal, M. (2007). *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Öcal, M. (2017). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. Dergah Yayınları.

Öcal, M. (2021). *İlk 7 İmam Hatip Okulunun 70 Yıllık Serüveni Öncü 7'ler Mukaddime*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Özensel, E., & Aydemir, M. A. (2016). *Türkiye'de İmam Hatipli Olmak Temel Sorunlar, Beklentiler ve Değer Yapıları*. Çizgi Kitabevi.

Özdeğer, H. (n.d.). Gaziantep. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim tarihi 10 Temmuz 2025.

Sönmez, M. E. (2018). Gaziantep Şehrinin Geçmişten Günümüze Alansal Gelişimi. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 115-136.

Talas, M. A. (2000). *Nizamiye Medreseleri Ve İslam'da Eğitim-Öğretim* (S. Cihan, Çev.). Etüt Yayınları.

Unat, F. R., & Köymen, M. A. (1949). *Kitab-ı Cihannüma Neşri Tarihi*. TTK Basımevi.

Ünsür, A. (2005). *Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri*. Ensar Neşriyat.

Yakuboğlu, K. (1996). *Osmanlı Medrese Eğitimi ve Felsefesi* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (n.d.). *Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı*. Erişim tarihi 15 Temmuz 2025.

Yükseköğretim Kurulu. (n.d.). *Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'ndeki tüm lisans programları (alfabetik sırada)*. YÖK Atlas. Retrieved October 15, 2025, from <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-univ.php?u=1112>

652 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname. (2011, 14 Eylül). *Resmî Gazete* (Sayı: 28054).

Zengin, Z. S. (2011). Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 11(2), 1-24.